

M J E R I L O — R A Z M J E R A — R A Z M J E R

Odnos dužina na planu (karti) spram pripadnih dužina u prirodi zovemo: mjerilo, razmjera, razmjer.

Francuzi kažu échelle, što zapravo znači ljestve, lojtre, skalu, ljestvicu, stupanj, mjerilo, razmjer — pa i vješala.

Očito je riječ, koja prvotno znači nešto sasvim materijalno tj. ljestve, postepeno dobila i druga značenja. Kada se mjerilo (razmjera, razmjer) prikazuje grafički, konstruira se u obliku sličnom ljestvama, pa odatle naziv ljestvica, skala.

Talijani kažu scala, Poljaci skala, Englezi scale. Sve izrazi, koji potiču od ljestava. Rusi i Nijemci kažu maštab (Masstab). Ta je riječ sastavljena iz Mass = mjera i Stab = štap, motka, dakle Masstab bi doslovce bio štap ili motka za mjerenje.

Cesi kažu meritko, a mi, Jugoslaveni mjerilo, razmjera, razmjer.

Kad se čovjek privikne na jedan stručni izraz, saživi se s njime i ne odstupa lako od njega. Ali usprkos tome, meni se čini, da su naši izrazi teoretski nekako bolji od onih, koje sam nabrojio tj. i od »skale« a pogotovo od »maštaba«. Poriijeklo i skale i maštaba je u materijalnim ljestvama i letvama za mjerenje. Međutim prelazom iz grafičkog na numerički premjer pa čak vremenom i na automatsko kartiranje, sve važnije postaje numeričko mjerilo (razmjer, razmjera), iskazano brojkama. Grafički prikazano mjerilo još slični na lojtre, ali numeričko više ne. Ono nije skala omeđenih pretnaca-intervalu, već opći odnos, o m j e r.

A koji od naša tri izraza bolje odgovara ovom teoretskom, numeričkom značenju?

Akademijin rječnik pod »Mjerilo« uglavnom navodi pet značenja. Prvo je »m j e r a«, sprava za mjerenje (Koliko je teško s jednim kratkim mjerilom dublinu morsku doseći, Pavić).

Drugo je »stalna osnova ili pravilo za rasuđivanje« (Radnost je najbolje mjerilo vrijednosti ljudske, Pavlinović). Treće je vaga, »kantar, terazije tj. naprava za mjerenje težine sa značenjem u pravom i prenesenom smislu« (prvo značenje npr. Sta lakše ili što težje jest, mirilom imade se iziskivat; drugo: Svi nam je umriti, bratjo moja mila, znate, da će priti dila na mirila, Marulić).

Riječ mjerilo upotrebljava se kod nas u geodeziji jednom kao termin za ravnalo s podjelom ili uopće materijaliziranu podjelu, pa se govori npr. o »glavnom mjerilu« i noniusu kao »pomoćnom mjerilu«. Drugi puta se pod mjerilom razumijeva grafički prikaz odnosa dužina na planu spram prirode, a treći puta taj odnos numerički.

Predlažem, da se za prvo ostavi izraz mjerilo (ili ako baš realizira razmjer, onda razmjernik), za drugo razmjera, a za treće razmjer.

Interiacionalni geodetski rječnik pod »échelle« ima 3 značenja:

1. (geolog.) skala (Mohs) za tvrdoću,

2. (instr.) serija razdjela na instrumentu (serie de divisions tracées sur un instrument),

3. (topogr.) stalan odnos između dužine mjerene na terenu i njenog prikaza na karti (Rapport constant qui existe entre une distance mesurée sur le terrain et sa representation sur la carte).

Mislim, da potonja definicija nije sretna. Nije to odnos dužina u prirodi spram dužina na planu već obratno na planu spram prirode. Osim toga dužina na terenu baš ne mora biti mjerena. Mjerim ju npr. na gotovoj karti po dobijem prirodu.

Dr N. N.